Місячний Економічний Моніторинг України

- Україна отримала кредит МВФ на умовах "стенд-бай" для боротьби з кризою.
- Темп приросту реального ВВП сповільнився до 6,9% дпр у січні-вересні через погіршення показників у сільському господарстві і переробній промисловості.
- Незважаючи на рекордний урожай, низькі ціни та жорсткі кредитні умови створюють загрози фінансовій стабільності сільськогосподарських виробників.
- Дефіцит рахунку поточних операцій за перші три квартали 2008 року досягнув 8,4 млрд. дол. США або 5,8% від ВВП.
- У жовтні інфляція споживчих цін уповільнилась до 23,2% дпр.
- Обмінний курс потерпав від значних коливань, досягнувши максимуму 29 жовтня на рівні 7,05 грн. за дол. США.
- Було здійснено низку заходів для стабілізації банківського сектора.

№11 (97)
листопад
2008

Населення: 46,4 млн.
Промислове виробництво/ВВП: 32%
Сільськогосподарське виробництво/ВВП: 7%
Інвестиції/ВВП: 27%
Експорт: Росія 26%, ЄС 28%
Імпорт: Росія 28%, ЄС 37%

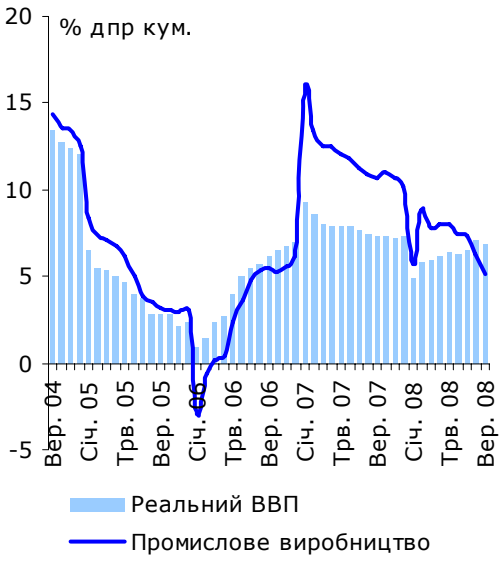
Політика: МВФ погодився надати кредит для стабілізації економічної ситуації в Україні

26 жовтня МВФ та Україна досягли згоди на рівні експертів про видачу кредиту в розмірі 16,4 млрд. дол. США у формі угоди "стенд-бай" на 24 місяці. 5 листопада правління МВФ схвалило видачу кредиту. Кошти будуть використані для подолання проблем платіжного балансу і порятунку проблемних банків. В обмін на це Україна погодилась провести низку реформ в сфері економічної політики.

20 жовтня Президент призупинив свій указ про розпуск Верховної Ради від 9 жовтня для того, щоб дати можливість Верховній Раді прийняти закони, необхідні для отримання кредиту МВФ і боротьби з фінансовою кризою. 31 жовтня політики нарешті досягли компромісу і прийняли антикризовий закон. Він містить три основні компоненти. Перший - це створення Стабілізаційного фонду, що буде фінансуватись через державні запозичення та надходження від приватизації. Кошти фонду можуть бути використані для підтримки реального сектора та банків. Другий компонент – це дозвіл уряду рекапіталізувати банки, використовуючи готівку і державні облігації. Нарешті третій компонент закону передбачає податкові пільги для сільського господарства.

Оскільки для вирішення серйозних економічних проблем потрібниий певний рівень політичного консенсусу, а джерело фінансування дострокових виборів лишається невизначеним, парламентські вибори відкладаються на невизначений термін.

Темпи реального приросту ВВП та промислового виробництва

Джерело: Держкомстат

Реальний сектор: Приріст реального ВВП сповільнився до 6,9% дпр

За даними Держкомстату темпи приросту реального ВВП сповільнились на 0,2 процентних пункти (пп) до 6,9% дпр за дев'ять місяців 2008 року у порівнянні з результатом восьми місяців через погіршення умов на світових фінансових і товарних ринках. Суттєве сповільнення зростання доданої вартості у добувній та переробній промисловості, а також у сільському господарстві відбулось переважно через падіння цін та попиту на метали та зерно. Водночас обмеженість кредитних ресурсів та зниження темпів зростання реального наявного доходу негативно позначились на розвиткові роздрібної торгівлі та будівництва. Промислове виробництво виросло на 5,1% дпр за дев'ять місяців 2008 року, що на 1,2 пп менше, ніж за січень-серпень. У вересні найбільш помітне падіння виробництва було зафіксовано у металургії, виробництві коксу та нафтопереробці.

У другому кварталі 2008 року реальний ВВП виріс на 6,5% дпр. Кінцеве споживання домогосподарств сповільнилось до 13,3%

Інститут Економічних Досліджень
та Політичних Консультацій
вул. Рейтарська 8/5-А, 01034 Київ
Тел. (+38044) 278-6342
Факс (+38044) 278-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua
http://www.ier.kiev.ua

дпр у порівнянні з 22,0% дпр у першому кварталі через зменшення попиту внаслідок гальмування зростання доходів та споживчих кредитів, що було спричинено жорсткою монетарною політикою та високою інфляцією. Високі процентні ставки за зовнішніми запозиченнями спричинили сповільнення валового нагромадження основного капіталу до 6,3% дпр проти 14,7% дпр у першому кварталі цього року. Зростання реального ВВП було частково підтримано значним збільшенням запасів.

Галузеві тенденції: Рекордний урожай не рятує сільськогосподарських виробників від фінансових проблем

Сільське господарство. Станом на кінець жовтня врожай зернових в Україні досяг 50,6 млн. т, що на 73% більше, ніж в 2007 році. Водночас ціни на зернові всередині країни та на світових ринках продовжували падати. Протягом жовтня внутрішні ціни EXW на кормову пшеницю впали на 32%, а ціни на інші види зернових впали в середньому на 24%. З іншого боку світові ціни FOB на пшеницю впали на 10-21%. Незважаючи на зростання різниці між цінами FOB та EXW, зростання експорту було повільним через низький зовнішній попит. Це призвело до формування надлишку кормової пшениці на внутрішньому ринку, створюючи додатковий тиск на ціни. Падіння цін за умов складної ситуації в банківському секторі може перешкодити вчасним розрахункам по кредитам з банками і створити труднощі для посівної в 2008/2009 маркетинговому роках. Таким чином, урожай зернових в 2009 році може виявитись нижчим за цьогорічний.

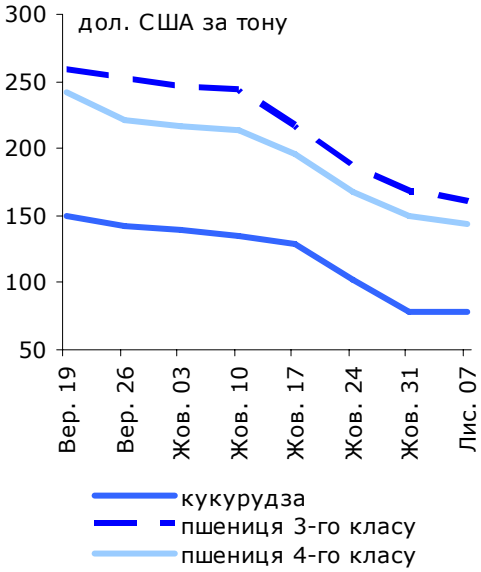
Приватизація. В жовтні Президент розблокував приватизацію енергогенеруючих компаній та ВАТ "Турбоатом", що виробляє турбіни для атомних електростанцій . Водночас він призупинив дію постанови Кабінету міністрів України про передачу управління "Турбоатомом", Одеським припортовим заводом та рядом інших підприємств від Фонду державного майна до Міністерства промислової політики. Продовження невизначеності щодо приватизації та корпоративного управління в державному секторі обмежує роль приватизації як можливого джерела фінансування Стабілізаційного фонду, створення якого передбачено в антикризовому законі.

Енергетика. В жовтні НАК "Нафтогаз України" та ВАТ "Газпром" підписали рамкову угоду про основи довгострокової співпраці в сфері торгівлі газом. Згідно угоди в 2009 році Україна отримуватиме газ безпосередньо від "Газпрому", а "РосУкрЕнерго", що раніше постачало газ до України як посередник, буде ліквідовано. Борг України перед "РосУкрЕнерго" буде передано "Газпрому". Ліквідація посередника дозволить збільшити прозорість ринку газу.

Транспорт. В жовтні Кабінет міністрів запровадив спеціальні тарифи на перевезення деяких видів сировини для металургійної та хімічної промисловості, що діятимуть до 1 січня 2009 року. Водночас тарифи на інші види перевезень було підвищено: тарифи на внутрішні пасажирські перевезення зросли на 20%, на міжнародні пасажирські перевезення на 20%, на вантажні тарифи зросли на 9,6%. Пільгові тарифи для двох галузей промисловості, за офіційною інформацією, спрямовані на зменшення негативного впливу світової економічної кризи на ці сектори. Такі пільги скоріш за все будуть недостатніми для підтримки виробництва металу і хімічної продукції, хоча вони зашкодять транспортному сектору і поглиблять перехресне субсидування між галязами.

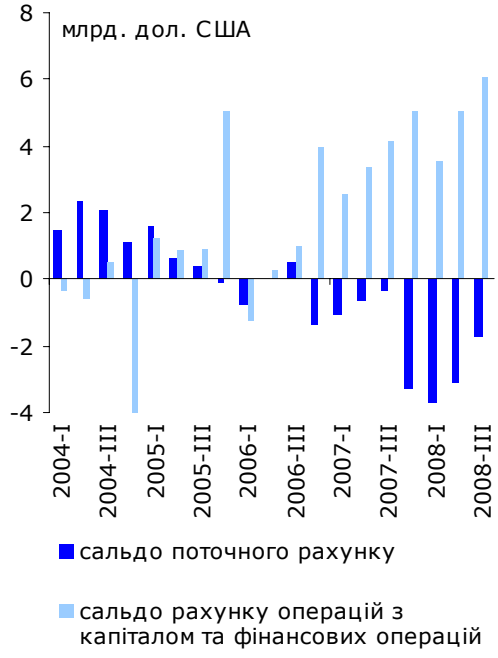
Телекомунікації. Національна комісія регулювання зв'язку збільшила абонентську плату за користування стаціонарними телефонами на 20% і плату за використання радіоточок на 50%. Заходи були мотивовані збільшенням витрат на надання послуг та низькою доходністю надання послуг стаціонарного зв'язку.

Ціни на зерно на умовах поставки EXW в січні-листопаді 2008 р.

Джерело: обчислення ІЕД на основі даних УкрАгроКонсалту

Платіжний баланс

Джерело: НБУ

Зовнішній сектор: За перші три квартали 2008 року дефіцит рахунку поточних операцій склав 8,4 млрд. дол. США

Відповідно до попередніх розрахунків НБУ протягом перших трьох кварталів 2008 року дефіцит рахунку поточних операцій досягнув 8,4 млрд. дол. США або 5,8% від ВВП порівняно з 2,5 млрд. дол. США рік тому. В третьому кварталі 2008 року дефіцит рахунку поточних операцій склав лише 1,7 млрд. дол. США завдяки тоді ще сприятливим умовам торгівлі, високому врожаю та сезонному збільшенню балансу послуг. За перші дев'ять місяців 2008 року експорт товарів виріс на 50,0% дпр в доларовому виразі, а імпорт на 57,5% дпр. Однак вже у вересні зростання експорту металургійної продукції різко сповільнилось порівняно з рекордними показниками липня через зменшення цін та обсягів експорту.

У січні-вересні 2008 року Україна змогла залучити 8,9 млрд. дол. США у формі прямих іноземних інвестицій (чисті надходження) та біля 5,8 млрд. дол. США в інших формах надходження капіталу. Додатне сальдо рахунку фінансових операцій на рівні 14,7 млрд. дол. США дозволило створити певну базу для задоволення потреб країни в іноземній валюті у четвертому кварталі 2008 року.

Фіскальна політика: Дефіцит Державного бюджету склав 0,1% від ВВП

За січень-вересень доходи загального фонду Державного бюджету були перевиконані на 7,2%. Зокрема, завдяки значним прибуткам компаній, накопиченим за попередні місяці, надходження від податку на прибуток підприємств були вищими за план на 21,1% незважаючи на сповільнення економічного розвитку. Виконання плану надходжень по ПДВ значно знизилось до 103,7% через низькі доходи по ПДВ від внутрішнього споживання (92,4% від плану), тоді як перевиконання ПДВ від імпорту було значним і досягло 126,6% від запланованого. Виконання видатків Державного бюджету покращилось до 94,5% від плану. Дефіцит Державного бюджету залишався низьким і склав 0,7 млрд. грн. або 0,1% від ВВП.

Соціальна політика: Заробітна плата страждає за умов сповільнення економіки

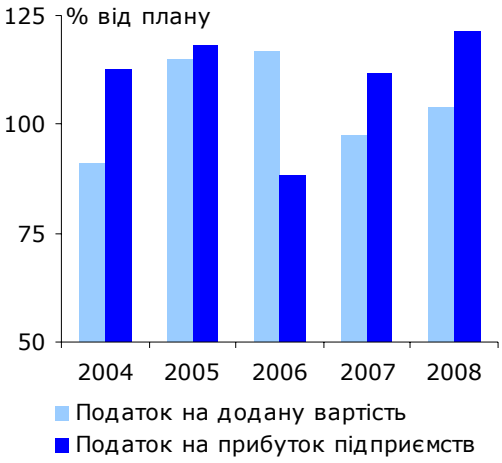
У січні-вересні зростання реальної заробітної плати уповільнилось в усіх секторах економіки і в середньому склало 9,1% дпр. Зокрема, реальна заробітна плата в промисловості зросла на 6,8% дпр. Вже у вересні номінальна заробітна плата скоротилась у добувній промисловості, металургії, будівництві та фінансовому секторі. Крім того, деякі роботодавці вже оголосили про повернення до практики неоплачуваних відпусток та скороченого робочого тижня для своїх працівників.

Монетарна політика: Інфляція сповільнилась до 23,2% дпр

У жовтні споживча інфляція сповільнилась до 23,2% дпр. Незважаючи на високі інфляційні очікування і підвищення цін, що регулюються адміністративно, низький попит і ефект статистичної бази обмежив зростання індексу споживчих цін.

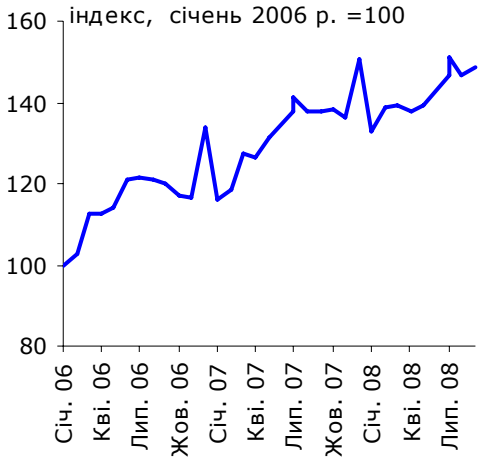
У жовтні зростання грошової маси різко сповільнилось до 33,8% дпр в умовах збільшення готівки поза банки через вилучення вкладів з банків. Ліквідність у жовтні була дуже обмеженою, оскільки деякі банки збільшували резерви в умовах зменшення довіри до контрагентів, тоді як банки мали проблеми з ліквідністю. Реагуючи на проблеми фінансового сектору НБУ надав річне рефінансування банків на суму 10,2 млрд. грн. НБУ також схвалив ряд заходів по стабілізації банківської системи, що включали спрощення резервних вимог та розширення доступу до рефінансування. Крім того уряд та НБУ звернулись до МВФ та

Доходи від основних податків за січень - вересень

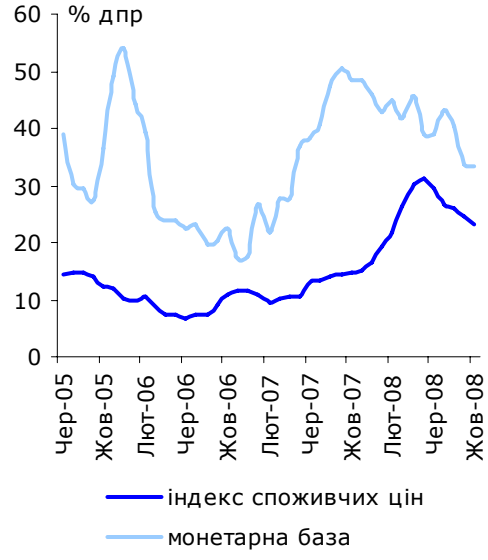
Джерела: Державне казначейство, Держкомстат

Індекс реальної заробітної плати

Джерело: Держкомстат

Динаміка монетарної бази та індекса споживчих цін

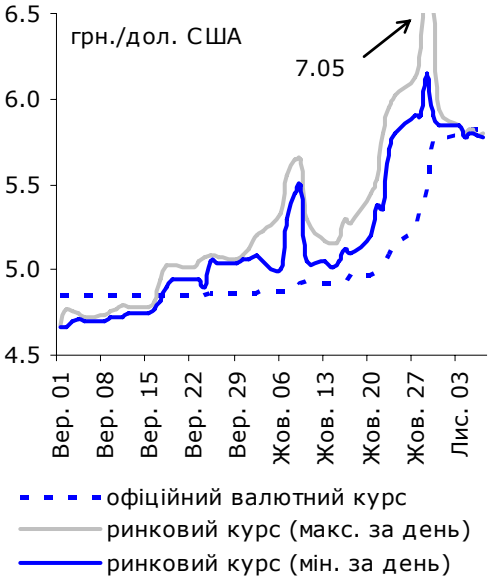
Джерело: Держкомстат, НБУ

отримали кредит в розмірі 16,4 млрд. дол. США для вирішення проблем платіжного балансу і рекапіталізації українських банків.

Фінансові ринки: Криза на валютному ринку в дії

Обмінний курс. Жовтень позначився надзвичайною нестабільністю на валютному ринку. Зменшення пропозиції іноземної валюти в умовах сповільнення експорту та припинення притоку капіталу у поєднанні з підвищенням попиту спричинило раптове знецінення гривні. Подальший тиск на гривню виник через небажання експортерів повертати експортну виручку до України та зростання попиту на готівкову іноземну валюту. Доволі непослідовні інтервенції НБУ, що проводились вибірково і за курсом, нижчим від ринкового, не сприяли стабільності ринку. Обмінний курс гривні до долара США на міжбанківському ринку зріс з 5,06 грн. за дол. США станом на 1 жовтня до рекордного значення в 7,05 грн. за дол. США 29 жовтня. В кінці жовтня НБУ стабілізував ринок, пропонуючи необмежену кількість доларів США по курсу, близькому до 5,80 грн. за дол. США.

Обмінний курс

Джерело: Reuters Investor

Банківський сектор. Задля стабілізації банківської системи в умовах масового зняття депозитів та проблем з ліквідністю банків 11 жовтня НБУ наклав серйозні обмеження на функціонування банківського сектору. Збільшення банківських активів було за окремими винятками заборонено, кредитування в іноземній валюті було суттєво обмежено, тоді як на дострокове отримання строкових депозитів був накладений мораторій. Ці заходи допомогли стабілізувати сектор в короткостроковому плані, але якщо обмеження на зняття вкладів будуть тривати занадто довго, то вони призведуть до зменшення довіри до банківської системи. Крім того, обмеження на активні операції, що підривають середньострокову життєздатність банків, були швидко скасовані.

31 жовтня Верховна Рада прийняла закон, що дозволяє державі рятувати банки. Відповідно до цього закону держава може надати додатковий капітал банку за умови, що НБУ визначить необхідність рекапіталізації банку, а банк в свою чергу буде неспроможним залучити необхідний капітал у приватних інвесторів. Державні інвестицію в банки можуть проводитись за рахунок коштів державного бюджету або випуску державних облігацій, що пізніше можуть бути викуплені НБУ. Уряд отримуватиме контрольні пакети банків. Хоча збереження платоспроможності системних банків є дуже важливим для економіки, державні службовці можуть стикнутись з серйозними конфліктами інтересів під час порятунку банків.

Економічні Тенденції		IIIкв 07	IVкв 07	Iкв 08	IIкв 08	IIIкв 08	Тра.	Чер.	Лип.	Сер.	Вер.	Жов.
Зростання ВВП (реальне)	% дпр	6,4	7,3	6,5	…	…	7,2	5,4	7,3	10,9	5,5	…
Зростання ВВП (реальне, кум.)	% дпр	7,3	7,6	6,5	…	…	6,4	6,3	6,5	7,1	6,9	…
Пром. виробництво (реальне, кум.)	% дпр	10,7	10,2	7,8	7,5	…	8,0	7,5	7,3	6,3	5,1	2,2
С/госп. виробництво (реальне, кум.)	% дпр	-5,1	-5,6	0,2	-0,3	…	0,2	-0,3	10,9	21,0	15,1	…
ІСЦ	% дпр	14,4	16,6	26,2	29,3	24,6	31,1	29,3	26,8	26,0	24,6	23,2
ІВЦ	% дпр	19,6	23,3	31,8	43,7	42,7	39,4	43,7	46,3	46,9	42,7	37,7
Експорт (дол. США, кум.)***	% дпр	27,3	27,4	28,5	41,1	…	35,8"	40,7"	…	…	50,1"	…
Імпорт (дол. США, кум.)***	% дпр	31,5	34,8	45,1	52,9	…	52,3"	55,3"	…	…	60,2"	…
Баланс торгівлі товарами (кум.)	млрд. дол. США	-5,38	-10,57	-4,3	-8,6	…	-8,8"	-9,8"	…	…	-14,3"	…
Поточний рахунок, на кінець періоду	млрд. дол. США	-2,15	-5,92	-3,6	-6,8	x	x	x	x	x	x	x
Поточний рахунок (кум.)	% ВВП	-2,2	-4,2	-9,6	-7,9	x	x	x	x	x	x	x
Валові міжнародні резерви	млрд. дол. США	30,6	32,5	33,2	35,5	37,5	34,4	35,5	37,9	38,1	37,5	31,9
Грошова база, на кінець періоду	% дпр	50,6	46,0	41,4	38,9	33.0	38,8	38,9	41,6	40,2	33,8	33,2
Сер.відс.ставка за кредитами у грн.**	% річних	13,7	14,0	14,6	17,2	17,1	17,5	17,3	17,1	17,3	16,8	19,1
Обмінний курс (міжбанківський), середній	дол. США	5,01	5,04	5,03	4,79	4,70	4,74	4,68	4,61	4,62	4,83	5,6
Обмінний курс(офіційний), середній	дол. США	5,05	5,05	5,05	4,96	4,85	4,99	4,85	4,84	4,84	4,85	5,0
Обмінний курс, середній	євро	6,81	7,31	7,56	7,75	7,31	7,76	7,45	7,64	7,29	6,99	6,8

Джерела: Держкомстат, НБУ, Міністерство фінансів, Reuters, власні розрахунки,
" Місячні дані наведені тільки для експорту/імпорту товарів (джерело: Держкомстат),
квартальні дані наведені для експорту/імпорту товарів та послуг (джерело: НБУ)
* Місячні показники не враховують регулярні квартальні перегляди ВВП
** Середньозважена відсоткова ставка за кредитами у гривнях (джерело: НБУ)
*** Зростання у доларовому виразі

Основні Економічні Показники		1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Номінальний ВВП	млрд. грн.	130,4	170,1	204,2	225,8	267,3	345,1	441,5	537,7	712,9
Номінальний ВВП	млрд. дол. США	31,6	31,3	38,0	42,4	50,1	65,0	86,2	106,5	141,2
Зростання ВВП (реальне)	% дпр	-0,2	5,9	9,2	5,2	9,6	12,1	2,7	7,3	7,6
Промислове виробництво (реальне)	% дпр	4,0	13,2	14,2	7,0	15,8	12,5	3,1	6,2	10,2
Сільськогосп. виробництво (реальне)	% дпр	-6,9	9,8	10,2	1,2	-11,0	19,7	-0,1	0,4	-5,2
ІСЦ, в середньому за період	% дпр	22,7	28,2	12,0	0,8	5,2	9,0	13,5	9,1	16,6
ІСЦ, на кінець періоду	% дпр	19,2	25,8	6,1	-0,6	8,2	12,3	10,3	11,6	12,8
ІВЦ, в середньому за період	% дпр	31,5	20,9	8,6	3,1	7,6	20,5	16,7	9,6	19,5
ІВЦ, на кінець періоду	% дпр	15,7	20,8	0,9	5,7	11,1	24,1	9,5	14,1	23,3
Експорт товарів та послуг (дол. США)	% дпр	-7,9	17,9	9,5	10,7	24	42,6	7,5	13,2	27,4
Імпорт товарів та послуг (дол. США)	% дпр	-19,1	18,9	14,1	4,9	28,7	31,3	20,4	22,0	34,8
Поточний рахунок	млрд. дол. США	0,9 °	1,2 °°	1,4	3,1	2,9	6,9	2,5	-1,6	-5,9
Поточний рахунок	% ВВП	2,9 °	3,8 °°	3,74	7,6	5,9	10,6	2,9	-1,5	-4,2
Чисті прямі іноземні інвестиції	млрд. дол. США	0,5	0,6	0,8	0,7	1,4	1,7	6,5	5,3	9,2
Міжнародні резерви	млрд. дол. США	1,09	1,48	3,09	4,42	6,94	9,52	19,39	22,26	32,48
Дефіцит (профіцит) зведеного бюджету*	% ВВП	-2,1	-0,7	-1,9	0,8	-0,2	-3,0	-1,9	-0,9	-1,1
Загальний державний борг	% ВВП	61,0	45,3	36,5	33,5	29,0	24,7	17,7	15,0	12,6
Зовн. державний борг (загальний)	% ВВП	49,9	33,0	26,3	24.1	21,4	18,6	13.4	11.9	10,1
Грошова база, на кінець періоду	% дпр	39,3	39,9	37,4	33,6	30,1	34,1	53,9	17,5	46.0
Обмінний курс, середній	дол. США	4,13	5,44	5,37	5,33	5,33	5,31	5,12	5,05	5,05
Обмінний курс, на кінець періоду	дол. США	5,07	5,44	5,30	5,33	5,33	5,31	5,05	5,05	5,05
Обмінний курс, середній	євро	4,39	5,03	4,81	5,03	6,02	6,62	6,40	6,32	6,92
Обмінний курс, на кінець періоду	євро	5,20	5,10	4,67	5,53	6,66	7,22	5,97	6,65	7,42

ДЖЕРЕЛО: Держкомстат, НБУ, Міністерство фінансів, власні розрахунки

* Показник розрахований за новою методологією, що застосовується з 2002 року. "Мінус" означає дефіцит бюджету

° Вартість товарів, переданих у власність Росії згідно з міжурядовою угодою про розподіл Чорноморського флоту, підписаною у травні 1997 року, на загальну суму 726 млн. дол. США не врахована

°° Вартість авіакомплексів, переданих у власність Росії як частина боргу за газ згідно з міжурядовою угодою, підписаною у жовтні 1999 року, на загальну суму 274 млн. дол. США не врахована

Скорочення

дпк до попереднього кварталу
дпм до попереднього місяця
дпр до попереднього року
кум. кумулятивно